

KÜTFŐK.

304. szám.

A REFORMÁTUS PAPI KONGRESSZUS ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ 1848 : XX. T.-CZ. VÉGREHAJTÁSA TÁRGYÁBAN ÉS GRÓF APPONYI ALBERT VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTER NYILATKOZATA ÉS TISZA ISTVÁN BESZÉDE UGYANEKBEN AZ ÜGYBEN.

Az évek folyamán minden alkalomkor hűségesen regisztráltuk az 1848 : XX. t.-cz. körül keletkezett mozgalmakat és ugyanazért egy napilap után (Budapesti Hirlap 1907. szept. 20. szám) közöljük az orsz. református lelkészek kongresszusának folyó évi szeptember 19-én történt állásfoglalását gróf Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter nyilatkozatával egyetemben, hogy a jövő historikus az aktákat folyóiratunkban is együtt találja. Csupán az indítványokat közöljük, mellőzvé a kísérő beszédeket és a vitát, úgyszintén a lapok nyilatkozatait.

Hamar István az 1848. évi XX. t.-cz. végrehajtásáról a következő határozati javaslatot terjesztette elő:

A református papi kongresszus kívánja az 1848. évi XX. t.-cz. 2. szakaszának teljes betűszerinti végrehajtását. S ebből folyólag kívánja, hogy:

1. a *tökéletes egyenlőség és viszonyosság elve*, a törvényesen bevett felekezeteknek az államhoz és egymáshoz való viszonyában, úgy vallás erkölcsi és kulturális, mint anyagi téren, az osztó igazságnak megfelelőleg, a felekezetek egyházi szervezetének és törvény által biztosított jogainak sérelme nélkül, érvényesíttessék, főelvül tekintvén, hogy mindegyik vallásfelekezet szabadságát és jogát csak a többi felekezeteknek hasonló szabadsága és joga korlátozhatja;

2. a tökéletes jogegyenlőséggel és viszonyossággal ellenkező régi törvények és gyakorlatok megszüntetendők, különös hangsúlyozásával annak, hogy egyik vallásfelekezet hívei egy más felekezet előnyére és hasznára, semmi szín és ürügy alatt meg nem adóztathatók.

Kivánja, hogy az 1848. évi XX. t.-cz. 3. szakaszából folyólag, a törvény eredeti intencziójának megfelelőleg, a törvényesen bevett vallásfelekezeteknek, a saját erejükből nem fedezhető egyházi és iskolai szükségletei *az állam által fedeztessenek*, úgy azonban, hogy az állami segítség megállapításánál az illető felekezet hazafiassága s a magyar nemzet állami és kulturális élete terén szerzett érdemei legelső sorban figyelembe vétessenek és mérlegeltessenek. Ebből folyólag kivánja, hogy

1. minden törvényesen bevett felekezet egyházi és iskolai szükségletei, a jelenleg különböző címeken törvény alapján vagy az évi állami költségvetésekbe beillesztve nyújtott segítségek kommaszalásával, a felekezetek egyházi főhatóságai által bemutatandó és az egyes felekezetek egyenlő számú kiküldötteiből és a törvényhozás hasonló arányú delegátusaiból álló, a kultuszminiszter elnöklete alatt megalakítandó országos bizottság által felülvizsgált kimutatások alapján számíttassanak föl és törvényhozásilag állapíttassanak meg, alapelvül vétetvén az egyházi és iskolai tisztviselők javadalmazásánál egyfelől az, hogy azok javadalmazása az állam hasonló kvalifikációjú és rangú tisztviselői javadalmazásánál kevesebb nem lehet, másfelől pedig az, hogy az egyes felekezetek főpapjai részére, hivatali javadalmazás, illetve *reprezentáczióális költség* címén 25.000 koronánál nem kevesebb és 50.000 koronánál több nem vehető számításba;

2. vétessék számba minden törvényesen bevett felekezet, minden néven nevezendő egyházi és iskolai vagyona és a fentebb említett országos bizottság útján, törvényhozásilag állapíttassék meg, hogy mennyi abból *az állami eredetű vagyon*;

3. az így állami eredetűnek megállapított egyházi és iskolai vagyon *elidegeníthetetlen állami vagyonnak* és olyannak minősítendő, mint amelylyel, illetve annak jövedelmével a magyar állam az illető felekezetet az 1848. évi XX. t.-cz. 3. szakasza, illetve az annak történelmi előzményeit képező királyi vagy állami intézkedések alapján, *már eddig is segítette*, és amely vagyon jövedelme az állami segítség nyújtásánál első sorban figyelembe veendő is;

4. az egyes felekezetek birtokában lévő egyházi és iskolai vagyon jövedelmei, az állam legfőbb felügyeleti jogából folyó szigorú ellenőrzés mellett, a kezelési költségek és beruházások leszámítása után, teljes egészükben, *a vagyon eredeti rendel-*

tetésének megfelelő, vagy más, de kizárólag hazai és a törvényhozás által elismert egyházi, iskolai vagy humanitárius célokra fordíttassanak ;

5. amennyiben a felekezetek birtokában lévő vagyon jövedelmei az illető felekezetek egyházi és iskolai szükségleteit nem fedeznék, a hiány pótlására az illető felekezetek, kizárólag a saját híveikre, a törvényhozás által megállapítandó s az állami egyenes adók bizonyos százalékát kitevő *egyházi adót* kötelesek kivetni, amely egyházi adó az állam illetékes közegei által hajtandó be és szolgáltatandó-át az illető egyházközség pénztárának ;

6. amennyiben valamely törvényesen bevett felekezet egyházi és iskolai szükségletei még így sem nyernének fedezetet, *a hiány az állam által pótlandó ;*

7. az állam által nyújtandó és az illetékes felekezeti hatóságok meghallgatása mellett törvényhozásilag biztosítandó segítségre vonatkozólag, miután az csupán a felekezeteknek a valláserkölcsei élet ápolása és a kulturális élet terén kifejtett s az állam javára célzó szolgálatainak elismerését képezi, kimondandó egyfelől az, hogy a segítség az állam és az illető felekezetek között függő viszonyt nem teremt és a felekezeteknek törvényben biztosított szabadságát és jogait nem csorbíthatja, másfelől, hogy az államsegítség annak megvonásának terhe alatt, kizárólag csak hazai és a törvényhozás által elismert egyházi, iskolai és humanitárius célokra fordítható, s hogy abból hazafiatlan vagy a felekezeti békességet veszélyeztető intézmények és személyek semmiképpen sem támogatathatók ;

8. az állam által nyújtott, az egyes felekezetek hazafias és kulturális szolgálatainak figyelembe vételével megállapított és az illetékes felekezeti hatóságok meghallgatása mellett törvényhozásilag biztosított segély az illető felekezet egyházi főhatóságához utalványozandó, s ennek megfelelőleg, a felekezetek állami segítését különböző címeken biztosító törvények hatályon kívül helyezendőek és a kiutalványozás tekintetében az itt említett eljárással ellenkező gyakorlat megszüntetendő ;

9. az államsegély törvényszerű fölhasználásának ellenőrzése körül szükséges legfőbb állami felügyeleti jog biztosítása végett kötelesek a felekezetek, főhatóságaik útján, évről-évre okmányolt elszámolást beterjeszteni a kultuszminiszterhez, a kultuszminiszter pedig köteleztessék az ezekről szóló jelentésnek, a számadásokkal együtt, a képviselőházhoz leendő bemutatására ;

10. a felekezetek egyházi és iskolai szükségletei, az 1. pont alatt említett módon 10 évről 10 évre újból fölszámítandók, megállapítandók és törvényhozásilag biztosítandók.

Kimondja a kongresszus, hogy ezen határozatokat ki-nyomatja, az összes protestáns egyházmegyékhez, kerületekhez, egyetemes gyűléshez és konventhez megküldi és azokat azok támogatására és a törvényhozásban leendő keresztülvitelére fölkéri.

Kutas Bálint a következő határozati javaslatot nyújtja be:

Kéressék föl a nagyméltóságú konvent, hogy az ág. ev. egyetemes gyűléssel kontaktusban teljesítse a földérintés, föl-világosítás, előkészítés nagy munkáját, ezt írva a lobogóra, és kérvényezzen alantiek szerint az országgyűléshez.

Lélekszámamarány szerint a protestáns felekezetek tagjaira kivetendő költségből teljes apparátussal tárassa föl, hogy

1. Mi és mennyi az, ami szekularizálható lenne?

2. Hozzávetőleg mennyi folynék be ez ingatlanokért kis parcellánként az értékesítésnél?

3. Hozzávetőleg mily jövedelem szaporításhoz jutna az abból, hogy ezen parcellák igazságos adóztatás, örökösödések és ingatlanforgalom tárgyaivá válnának?

4. Körülbelül mily összeg kívántatik a közoktatás államosítására?

A feltárandó eredmények legmesszebbmenőleg terjesztendők lennének felekezeti különbség nélkül a nép körében sajtótermékek, népgyűlések útján; ezek révén kérvényminták volnának elfogadásra ajánlandók, melyekben a következők ajánlatnának az országgyűlés elé terjesztésre:

1. Szekularizáció útján vegye vissza az állam az általa adományozott fekvőségeket: vegye kezelésbe az állami forrásból eredő alapítványokat, az iskolai alaptökéket.

2. A szekularizáltakat kis parcellákban adja vissza, adja el a nemzet fiainak.

3. Az itt szerzendő pénzerővel és kivételt, kiméletet nem ismerő törvénnyel államosítsa az iskolákat az egész hazában, állítson újakat s díjazza az oktatókat, hitoktatókat államhoz illően, kártalanítva az egyházközségeket az iskolai épületekért.

4. Vonjon el minden felekezettől mindent, mit egyházi célokra adott, *s ne adjon egyházi célokra egyik felekezetnek se semmit*; állítsa elő akként, hogy minden felekezet minden fokozaton maga gondoskodjék szükségleteiről, alkalmazottairól, korpótlékairól és nyugdíjügyéről, egyháza fönntartási alapjáról, hogy az erősebb egyházközségek a gyengébbeket segítsék.

Ferenczy Gyula dr. a következő határozati javaslatot nyújtja be: »Az előadói javaslatot elfogadja a lelkész-értekezlet s kívánja az 1848. évi XX. t.-cz. s a viszonyosságról szóló törvények teljes és azonnali végrehajtását, egyúttal a választ-

mányt megbizva, hogy a kérdést tanulmányozza és elkészítendő memorandumban föltárja.◀

A kongresszus elfogadta *Hamar és Ferenczy* határozatai javaslatait, s az elnök az ülést felfüggesztette. A szünet után *Nagy István* a *papi fizetésrendezésről* tartott felolvasást. Nagy vita után elhatározták, hogy a 2400 koronás minimális fizetés és a 200 koronás korpótlékok érdekében fölírnak a konventhez.

Apponyi Albert gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter nyilatkozata: »Én arról értesültem, hogy a református papok állítólagos akciójának nem lesz további folytatása, és hogy az evangélikus református egyház komolyabb elemei nem fognak részt venni benne, mert az akció megindításának a *felekezeti béke vészteljes feldulása* volna a következménye. Sajnálám, ha a jóhiszemű elemek engednék magukat *felhasználni sötét hatalmak által*, amelyek csak azért, hogy Magyarországon a politikai konszolidációt lehetetlenné tegyék, semmitől sem riadnak vissza, még attól sem, hogy a felekezeti békét, *amelyet éppen most szilárd alapokra akarok fektetni*, reménytelenül összekuszálják. Fölötte sajnálatos volna ennek az akciónak a megindítása éppen most, mikor megvan bennünk a legjobb indulat, a legjobb szándék, sőt amikor már eredménynyel, *tettekkel is bizonyíthatja* a kormány, hogy a protestánsok jogos kivánságait teljesíteni akarja és fogja, és amikor a *katolikus részről* ez elé semmi akadályt nem gördítenek. Az előbbi kormányok az 1848. évi XX. törvény végrehajtása érdekében semmit sem tettek; nem lehet azt kívánni, hogy most tizen-négy nap alatt végezzünk vele. Az állítólagos akció, ismétlem, a legvészteljesebb dolog volna, amit csak elkövethetnek a református papok, s mivel a legmerevebb ellentétben volna az én álláspontommal: ez teljes megakasztását jelentené annak az akciónak, melyet az 1848. évi XX. törvény végrehajtása érdekében megindítottam. Remélem azonban, hogy a higgadtabb elemek meg fogják akadályozni a veszedelmes görgeteg megindítását.◀

Tisza István gróf a dunántúli református egyházkerület szept. 29-iki rendes közgyűlésén hosszabb beszédet mondott, melyből a következőket közöljük:

Ha napirenden volna a szekularizáció kérdése, igyekez-ném azt az ezer és egy okot kifejtteni, amelynél fogva a kérdés fölvetését a mi viszonyaink között *általánosan károsnak és veszedelmesnek tartom*. E fejtegetésnek itt, ami tanács-teremünkben nem volna helye, sem ideje. De egy körülményre rá kell mutatnom. Ha bárki abban a nézetben van, hogy a szekularizációért meg kell indítani a küzdelmet, ám tegye ezt a politikai pártélet küzdőterén, igyekezzék az eszmének propa-gandát csinálni, általános politikai alapon annak hiveket szerezni valláskülönbség nélkül, *de ne indítsa meg felekezeti*

alapon ezt a küzdelmet, ne úgy állítsa azt oda, mintha egyik egyház papsága irigykednék a másikra és az általa élvezett anyagi előnyöktől akarná azt megfosztani. Teljesen jogos téren mozog a lelkészegyesület, amely papságunk sanyarú helyzetét tárgyalja . . . Ha a fizetésrendezések terén eszközölt legutolsó nagy lépések után a lelkészi intézmények korszerű rendezését is követeljük, ezt, ismétlem, senki rossz néven nem veheti. De . . . ne intézzünk más felekezet viszonyai ellen olyan ki-rohanást, amely valóban a felekezeti küzdelem színével bir. Az ultramontanizmus veszedelmét én is látom, az ellenük való küzdelem szükségét talán jobban és mélyebben érzem sokaknál, akik annyit hangoztatják azt, de a küzdelmet vallás-különbség nélkül az egész magyar. fölvilágosodottsággal kell és lehet megküzdenünk, abban magunkat izolálnunk, azt a szolidaritást kockáztatnunk, amely századok során fönnállott egyházunk jogos törekvései és a magyar nemzet nagy problémái között, bűn volna hazánk és egyházunk ellen, ma inkább, mint valaha. (Budapesti Hirlap okt. 1.)

305. szám.

A HONVÉDELMI MINISZTÉRIUM 1907 JÚL. 11-ÉN 75931/26. SZ. A. KELT RENDELETE A KÜLFÖLDÖN MŰKÖDŐ BESOROZOTT RABBIKRÓL.

Sopronvármegye közönségének.

Az 1886. évben született, lakompaki illetőségű 478^{1/2} sorszámú és Luzernben rabbi gyanánt alkalmazott Krausz Mózesnek besoroztatása esetében a védtörvény 21. §-ában foglalt kedvezményben való részesítését kimondó főszolgabírói határozat ellen a hadkiegészítési kerületi parancsnokság által emelt kifogás folytán döntés végett f. évi 8953. szám alatt kelt jelentésével felterjesztett tárgyalási iratokat további értesítés végett, azon határozatom kijelentése mellett küldöm vissza, hogy a főszolgabírói elsőfokú határozatot megváltoztatom, fentnevezett egyént besoroztatása esetében a kért kedvezményben nem részesítem, mert a külföldön működő rabbik a kért kedvezményre igényvel nem birnak. Egyuttal felhívom a törvényhatóságot, hogy nevezett egyénnek külföldön leendő megvizsgáltatásának elrendelhetése céljából a nevezettre vonatkozó állítási lajstromkivonatot 3 példányban f. évi július hó 31-ig hozzám terjessze fel. Ezen rendeletemről a hadkiegészítési parancsnokság a hadtestparancsnokság útján értesítetett. Budapest, 1907. évi július hó 11-én. A miniszter meghagyásából: *Espert* s. k., miniszteri osztálytanácsos.